

Duplicity a kvaziplagiáty v Additamentech

Musím vás, ač nerad, upozornit na jednu velice nepříjemnou věc. Rozmohl se nám tady takový nešvar. Nešvar o to závažnější, že se týká dlouhodobě zavedené a všeobecně uznávané platformy pro publikování floristických nálezů – Additament. Co je ještě závažnější, tento nešvar se nerozmohl v poslední době, ale fakticky jím Additamenta trpí od svého prvopočátku. Oč se jedná?

Additamenta slouží pro publikování významnějších floristických údajů o druzích nových pro Českou republiku, kriticky ohrožených či fytogeograficky významných. Většinu tvoří údaje, které jsou publikovány primárně. Tedy: někdo někde najde nějaký druh a publikuje ho v Additamentech. To je zcela v pořádku. Minoritní složku údajů však tvoří ty převzaté, které byly primárně publikované jinde, přesto jsou publikované v Additamentech znovu. Není pouze uveden odkaz na primární zdroj, nýbrž je znovu publikováno celé lokalizační znění, často poněkud upravené či doplněné. A to z mnoha důvodů v pořádku rozhodně není.

Fundamentálním problémem je, že dochází k opětovnému publikování již publikovaného (dále jen „OPJP“). To je v příkrém rozporu se základními zásadami vědecké práce. Přitom dochází buď k tomu, že editoři Additament (dále jen „editoři“) osloví autora údaje s tím, aby nález znovu publikoval v Additamentech – ten vyhoví a vznikne tak nadbytečná a matoucí publikační duplicita. Nebo autor zájem nemá a nález znovu publikují sami editoři – a protože uvedou primární zdroj, nevzniká přímo plagiát, ale určitý kvaziplagiát. Je to stejné, jakoby editoři Cellu vyzvali Watsona a Cricka, aby opětovně publikovali strukturu DNA poté, co ji primárně publikovali v Nature (Watson & Crick 1953). A pokud by Watson a Crick o takový duplicitní publikační nesmysl neměli zájem, editoři Cellu by strukturu DNA opublikovali kvaziplagiátory sami. Kdyby snad někdo tvrdil, že je to v pořádku, nechť si opakuje základy metodologie vědy.

Fakt, že se jedná o vědecky chybnou praxi, stačí sám o sobě pro zavržení takové praxe. Editoři i redakční rada Zpráv ČBS na ní přesto trvají, a to z několika prazvláštních důvodů. Jedním z nich je, že údaje z většiny periodik, zvláště těch regionálních, údajně nejsou dostupné – opětovnou publikací v Additamentech se tak tyto údaje zprostředkují širšímu plénu. Pomínou-li onen publikačně naprosto nesprávný rozměr takového důvodu, nedostupnost některých regionálních titulů problémem skutečně byla a částečně přetrvává do současnosti (byť dnes, v době internetu a elektronizace všeho, je již problémem marginálním). Jeden problém ale nelze řešit vytvořením jiného a ještě horšího, tedy formou OPJP. Nedostupnost je potřeba řešit jinak: pokud by opět začaly fungovat excerpcce floristické literatury, problém nedostupnosti by zcela odpadl – každý by si pak všechny publikované údaje mohl prohlédnout z pohodlí domova přes internet v databázi, navíc rovnou na mapě. Elektronické zpracování umožňuje i vytváření přehledů aktuálních nálezů, dokonce i filtraci různých skupin druhů včetně nejružnějších kritérií dle libosti; papírové přehledy jsou dnes zkosnatělým přežitkem. Proč nejsme schopni navázat na dřívější praxi BÚ AVČR, který tyto excerpcce prováděl do FLDOK? A posunout tuto praxi ještě dál? V rozsahu větším než kdy dříve se nám nabízí možnosti, jak rychle a uživatelsky příjemně zpřístupnit údaje i z méně dostupných periodik. Ostatně, pokud chceme vidět souhrnný přehled lokalit nějakého druhu, listujeme snad Additamenty nebo se podíváme do PLADIASu?

Editoři si uvědomují, že je na OPJP něco špatně. Lokalizační formát znovupublikovaných lokalit má proto dvojitou podobu: zkrácenou pro údaje ze Zpráv ČBS a Preslii, plnou pro údaje z ostatních periodik. Je tomu tak dle editorů proto, „aby nevznikala situace, že bychom ‚opisovali‘ ze Zpráv do Zpráv“. Opisování ze Zpráv ČBS či Preslii by tedy bylo špatné, ale opisování z čehokoliv jiného do Zpráv nikoliv? Absurditu tohoto přístupu netřeba dále rozebírat.

Nesmyslnost OPJP se prohlubuje s dalším důvodem: „jinde publikované údaje lze v Additamentech doplňovat, korigovat či opravovat“. Z komunikace s editory jsem vyrozuměl, že toto není hloupý vtíp, ale vážně míněná motivace. Ale přece: pokud lokalizační znění v primární publikaci neobsahuje např. čtverec síťového mapování, fytochorion či okres, není to chyba, která by někoho opravňovala publikovat

lokalizaci znovu společně s těmito doplněnými údaji. Jednou publikovaná lokalizace je platně publikovaná a není třeba ji publikovat znovu, protože si někdo myslí, že jí něco chybí. Přesto k tomu dochází. A tak editoři v *Additamentech* převezmou již publikovanou lokalizaci, doplní čtverec, fytochorion či okres, a v této rozšířené verzi ji publikují podruhé (z mnoha příkladů viz *Batrachium baudotii*, *Crepis setosa* či *Viola elatior* „vykradené“ z *Acta Carpathica Occidentalis* do *Additament* č. 15). Nuže, někomu i v takových lokalizacích může stále chybět třeba ještě expozice a sklon svahu – má dotyčný snad údaje publikovat potřetí, rozšířené o tyto údaje? Opravdu toužíme po tom mít tři publikace jedné publikačně relevantní informace? A opravdu to považujeme za správné?

Co se oprav týče, při floristické práci prakticky nevyhnutelně vzniká určitý podíl chyb. Pokud je taková chyba publikovaná (ať již se jedná o chybu determinací, lokalizační či jinou), primární publikace bude citačně stále platná – jediné, co lze udělat, je na chybu upozornit v samostatném příspěvku (jak jsem to sám již párkrát učinil: Kocián 2013, Kocián 2015) případně může být v rámci *Additament* zřízena sekce *Corrigenda*, kde se mohou takové chyby uvést na pravou míru. Ale nemůžeme to řešit paušálním OPJP. Takových chyb koneckonců není mnoho. Redakční rady botanických periodik odvádějí profesionální práci a vynakládají maximum úsilí, aby se chybám předešlo; ostatně myslet si opak by bylo postojem arogantním. Nebo snad potřebujeme nějakou ústřední supervizi, která má všechny jinde publikované významnější údaje znovu publikovat a při tom je „doplňovat, korigovat či opravovat“? A znevažovat tak práci redakčních rad jiných časopisů i autorů samotných?

Jako třetí, zcela nelogické zdůvodnění OPJP editoři uvádějí, že „v *Additamentech* je možnost komentovat primární údaje“. Tato možnost je ale přece i v onech primárních publikacích. Každý může své nálezy okomentovat a doplnit tak lokalizační informaci o informace kontextuální – v botanických časopisech je to ostatně běžná praxe. Pokud autor nálezy neokomentuje, můžou ho oponenti či redakční rada periodika k tomu vyzvat. Pokud tak autor ani poté neučiní a redakční rada uzná, že je nálezhodný k publikaci i bez komentáře, je to zcela legitimní rozhodnutí všech zúčastněných. Rozhodnutí, které přece nezakládá potřebu nálezhodný znovu publikovat jen proto, že někomu u něj schází komentář. Bylo by to stejné, jako kdybych znovu publikoval strukturu DNA z článku Watsona a Cricka, protože jejich článek se mi zdá krátký (tak tam třeba něco „doplním/zkoriguji“) a protože to chci celé ještě „okomentovat“.

V neposlední řadě OPJP působí citační chaos. Dva příklady za všechny: editoři *Additament* mě vyzvali k opětovné publikaci údajů o výskytu kriticky ohrožených jeseníckých jestřábníků, které byly publikované jako součást souhrnného článku (Kocián & Chrtek 2017) v *Acta Musei Silesiae*. Po neúspěšné rozsáhlé diskuzi na toto téma s editory a následně i redakční radou *Zpráv ČBS* jsem s vědomím, že buď musím vytvořit duplicitu, nebo editoři vytvoří kvaziplagiát, zvolil menší zlo první možnosti. Nuže, nyní jsou jedny a ty samé informace publikované dvakrát: poprvé v *AMS*, podruhé ve *Zprávách ČBS*. A teď: mají se údaje citovat jen jako *AMS*, nebo jen jako *Zpráva ČBS*, nebo jako obojí? Fakt, že tato situace vůbec nastává a musíme tuto otázku řešit, je důsledkem OPJP a ukázkou toho, kam vede nedodržování obecně platných publikačních pravidel.

K absurditám také dochází při převodu do *PLADIASu*, aneb příklad druhý: v databázi jsou uvedené jak údaje primárně publikované v *Presliích*, tak jejich duplicity z *Additament*. Ovšem s ohledem na zkrácený lokalizační formát postrádají údaje v *Additamentech* přesné lokalizační znění a v *PLADIASu* jsou tak vztaženy k celému čtvrti síťového mapování – jsou tam tedy dva údaje jediného nálezu: první přesný z primárního zdroje, druhý nepřesný z duplicitní publikace. S chaosem, který to vytváří, se musí potýkat každý, kdo s údaji pracuje. Podle editorů však žádný chaos, nepotřebné duplicity či nepřehlednost v literatuře nevzniká – což je s ohledem na výše uvedené příklady tvrzení vskutku pozoruhodné.

Nezchci tímto příspěvkem vyvolávat pisemnou diskuzi na toto téma – tu jsme již v plné šíři a se zazněním všech argumentů absolvovali s editory i redakční radou *Zpráv ČBS*. V tomto příspěvku jsem ve zkrácené formě zmínil nejdůležitější argumenty, které v diskuzi zazněly. Pokud by někdo měl zájem, dávám editorům i redakční radě svolení k tomu, aby poskytli celou korespondenci, kterou jsme na dané téma vedli. Každému čtenáři, který je znalý metodologie vědy, je nicméně řešení situace jistě jasné: dosavadní praxe OPJP musí být ukončena a v *Additamentech* mají být publikované pouze primární údaje.

Apelují proto na všechny, kteří OPJP považují za nesprávné, aby svůj názor sdělili editorům a redakční radě. Ti totiž i přes vědomí fundamentální nesprávnosti OPJP i veškerých negativ, které OPJP působí, odmítají učinit nápravu. A Additamentům přeji, aby ve svém 18. ročníku dospěla do metodicky a vědecky správné podoby.

Jiří K o c i á n

- Kocián J. (2013): Jestřábník bledý (*Hieracium schmidtii*) ve Štramberském krasu – 157 let trvající botanický omyl. – Zprávy Čes. Bot. Společ. 48: 9–15.
- Kocián J. (2015): Je dymnivka nízká (*Corydalis pumila*) součástí květeny Severomoravského kraje? – Zprávy Moravskoslezs. Poboč. ČBS 4: 28–32.
- Kocián J. & Chrtěk J. (2017): Distribution of mountain hawkweeds (*Hieracium* s. str.) in the Hrubý Jeseník Mountains. – Acta Mus. Siles., sci. natur., 66: 193–229.
- Watson J. D. & Crick F. H. C. (1953): A structure for deoxyribose nucleic acid. – Nature 171: 737–738.